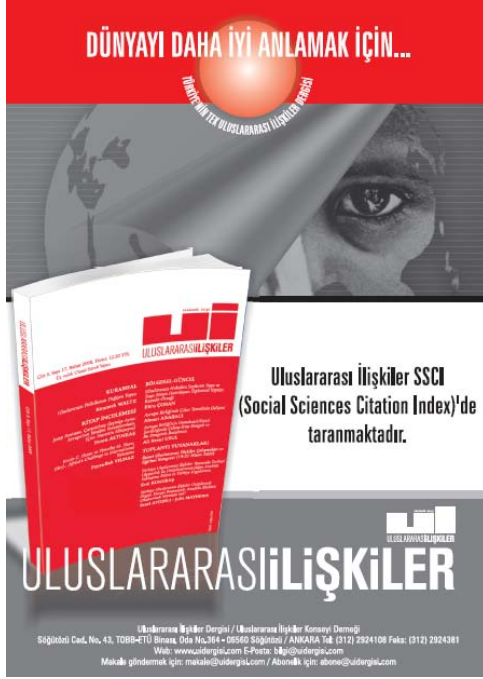

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

“Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif

Ali Bilgiç

Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Bu makaleye atf için: Bilgiç, Ali, ““Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), s. 123-142.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

“Güvenlik İkilemi”ni Yeniden Düşünmek Güvenlik Çalışmaları’nda Yeni Bir Perspektif

Ali BİLGİÇ*

ÖZET

Bu makale, yarım yüzyıl önce oluşturulan, sürekli geliştirilen ve son yıllarda yeniden düşünülen “güvenlik ikilemi” kavramının değişimini üç ana başlıkta incelemektedir. İlk dönemde kavram, Soğuk Savaş dönemi güvenlik anlayışıyla oluşturulmuştur. İkinci dönem, dünya siyasetine egemen olan yeni güvenlik sorunları ve buna paralel olarak Uluslararası İlişkiler disiplindeki güvenlik anlayışının genişlemesiyle, kavramın zenginleştiği dönemdir. Son dönem, “güvenlik ikilemi”nin kökünden değiştirildiği, yeniden düşünüldüğü ve yeni fikirlerle beslendiği dönemdir. Bu yeni fikirler içinde, disiplinde kısıtlı olarak çalışılan “güven” kavramı güvenlik ikilemlerinin aşılması için önerilmiştir. “Güvenlik İkilemi” yeniden düşünülmüş haliyle, güvenliğin ve güvensizliğin anlaşılması, çalışılması ve yeniden düşünülmesi için yeni bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik İkilemi, Güvensizlik Mantıkları, Güven, Korku, Düzen.

Re-thinking “The Security Dilemma”: A New Perspective in Security Studies

ABSTRACT

This article will discuss the concept of “security dilemma”, which was conceptualized sixty years ago, but has been enriched and recently re-thought, in three periods. In the first period, the concept was formulated based on the security understanding dominating the Cold War era. The second period is the one during which the concept was enriched in conjunction with emerging problems in world politics and the broadened security understanding in the discipline of International Relations. In the last period, the concept was completely re-thought and fed by new ideas. Among these new ideas, the concept of “trust” was offered as a way of transcending security dilemmas. The re-generated version of “security dilemma” presents a new perspective to understand, study, and re-think what security and insecurity mean in world politics.

Keywords: Security Dilemma, Logics of Insecurity, Trust, Fear, Order.

* Dr., Sonrası Araştırmacı, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Bilkent Üniversitesi, Ankara. E-posta: abilgic@bilkent.edu.tr

“Güvenlik İkilemi” (*security dilemma*) kavramı hem Uluslararası İlişkiler (UI) disiplini öğrencileri hem de karar-alıcılar için üzerinde düşünülmesi gereken bir kavramdır. Bunun nedeni, karar-alıcıların, güvenlik sorunlarını nasıl çözebilecekleri konusunda farklı seçeneklerle karşı karşıya oldukları sürece güvenlik ikilemlerinin de varolacağı gerçeğidir. UI öğrencileri, güvenlik ikilemi kavramının sunduğu perspektifi kullanarak farklı güvenlik politikalarını ve bu politikaların sonuçlarını karşılaştırmalı olarak analiz etme fırsatı bulabilirler. Bu kavramı yeniden düşünmek ile güvenlik politikaları oluşturulurken “korku”nun rolü üzerine düşünülebilir; devletlerarası “düzen”in dünya politikasında ne dereceye kadar güvenlik oluşturabileceği sorgulanabilir. Buna ek olarak, UI yazınında çok az tartışılan “güven” kavramını da uluslararası güvenlik ile ilişkisini güvenlik ikilemi çerçevesinde irdeleme fırsatı doğar. Diğer bir deyişle, güvenlik ikileminin yeniden düşünülmesiyle güvenlik siyasetinin (*politics of security*) çoğulculuğu güvenlik çalışmalarına yansıtılabilir. Bu kavramın yeniden düşünülmesi ve geliştirilmesi, güvenlik politikalarının etkileri konusunda bir farkındalık yaratmanın yanında, dünya politikasında güvenliğe nasıl ulaşılabileceği konusunda yeni fikirlerin üretilmesini de sağlayabilir.

Bu makale, “güvenlik ikilemi”nin oluşum ve gelişimini üç ana dönemde inceleyecek ve kavramda yapılan değişiklikleri irdelenecektir. Birinci dönem, kavramın ortaya çıktığı Soğuk Savaş dönemidir. Bu dönem bir başlangıç olmasıyla önemlidir ancak Soğuk Savaş döneminde, UI’ye hâkim olan realizm kuramının sınırları dışına çıkılamaması kavramın ayrıntılı bir biçimde düşünülmesini engellemiştir. İkinci dönem, “güvenlik ikilemi”nin önemli değişikliklere uğradığı ve zenginleştirildiği dönemdir. Yeni güvenlik sorunlarının ortaya çıkışı ve UI güvenlik kuramlarındaki genişleme, “güvenlik ikilemi” kavramının düşünülmesinde de farklılıklar yaratmıştır. Üçüncü dönem ise kavramın kökten değiştirildiği ve yeni fikirlerle beslendiği dönemdir. Bu dönemde, “güven” güvenlik ikilemlerinin aşılmasının bir yolu olarak kavramsallaştırılmıştır. Makalede, UI’de “güven” kavramının özellikleri de irdelenecektir. Son olarak güvenlik ikilemini kökünden değiştiren akademisyenlerin İsrail ve Filistin temsilcileri arasında gerçekleşen “Oslo Barış Süreci”ni çalışma biçimi incelenecektir. Bu kısa bölüm, UI’de güven kavramının ampirik olarak nasıl çalışılabileceği hususunda bir örnek sunmayı amaçlamaktadır.

Kavramın Doğuşu

1951 yılında Butterfield, savaşların nedenlerini tartıştığı çalışmasında, tarihteki birçok savaşı “trajedi” olarak niteler.¹ Savaşları birer trajedi haline getiren faktör, fikirde savaşma niyetine sahip olmayan karar-alıcıların eylemde savaşmak zorunda kalmalarıdır. Butterfield’e göre, bireyler daimi bir biçimde diğerlerinin kendilerine zarar verebileceği korkusu içinde yaşarlar. Bu “Hobbesvari korku” (*Hobbesian fear*) çok “şiddetli” bir biçimde hissedilir ve bireyleri kendilerini korumaya yönelik önlemler almaya iter. Ancak diğer bireyler, bu “iyi niyetli” önlemleri, kendilerine zarar vermek için uygulanan politikalar olarak algılayabilirler, çünkü onlar da “Hobbesvari korku” içinde yaşarlar ve diğerlerinin önlemlerine cevap verme ihtiyacı hissederler. Bu karşılıklı korku ve iyi niyetlerden emin olamama durumu,

¹ Herbert Butterfield, *History and Human Relations*, Londra, Collins, 1951, s. 21.

bireyleri artan bir biçimde yeni önlemler almaya iter ve aslında savaş niyeti taşımayan bireyleri bir savaşa sürerler.² Aynı dönemde UI kuramcısı Herz, bu durumu “güvenlik ikilemi” olarak tanımlamıştır.

Herz’in çalışmasının Butterfield’in çalışmasından en temel farkı “güvenlik ikilemi”ni güçlü bir biçimde uluslararası sistemin anarşik yapısına bağlamasıdır. Herz’e göre, düzenin ve bir egemenin bulunmadığı uluslararası sistemde, başka birimlerin saldırısı endişesi ile yaşayan birimler (devletler anlaşılmalı) bir güç edinme yarışına girerler çünkü böyle bir anarşik düzende birimler diğerlerinin niyetleri hakkında “en kötüsünü farz etmek” (*worst-case thinking*) zorundadır. Bunu yapmamak yok oluşu getirebilir.³ Bu fikirleri temel alarak, 1951’de, Herz güvenlik ikilemini şöyle tanımlar: “öldür ya da yok ol, ya önce saldır ya da yok olma riskini göze al”.⁴ Bu anlayış yakından incelendiğinde, ortada bir ikilemin olmadığı ortaya çıkar çünkü herhangi bir birimin yok olma riskini bir seçenek olarak görmesi olası değildir. “Güvenlik ikilemi” daha çok anarşik sistemde birbirlerinin niyetleri hakkında her zaman en kötüsünü farz etmek zorunda olan birimlerin güç yarışı durumunu tanımlamak için kullanılmıştır. Bu tanımlama, Soğuk Savaş dönemindeki diğer “güvenlik ikilemi” çalışmaları da aynen benimsenmiştir.⁵

Güvenlik ikilemi kavramının ilk ortaya konuş biçimi Soğuk Savaş döneminde disipline egemen olan realist düşüncenin öğelerini yansıtır. Öncelikle, güvenlik ikilemleri devlet-merkezci bir kavram olarak üretilmiştir. İkilem içindeki birimler, devletler bazında tanımlanmış ve devlet kavramı tek, bütüncül ve rasyonel bir şekilde materyalist çıkarlarını savunan bir yapıya, bir “kara kutu”ya, indirgenmiştir. Oysa ki güvenlik ikilemi durumlarında devletlerin karar alma mekanizmalarındaki çeşitlilik ve farklılıklar, özellikle bireylerin rolü, bir ikilemin savaş ile sonuçlanıp sonuçlanmayacağına dair ipuçları içerir. Soğuk Savaş dönemi güvenlik ikilemi kavramının diğer bir özelliği de bir ikilem durumunda kesinlikle olumsuz sonuçların öngörülmesidir. Yukarıda da belirtildiği üzere, aslında ortaya konan kavram iki seçenekten çok devletlerarası bir güç yarışı durumunun tanımlanmasıdır. Bu yarışın sonucu her iki taraf için de olumsuzdur.

Bu sorunlara rağmen güvenlik ikilemi kavramının ortaya çıkış dönemi, hem UI kuramcılarının hem de karar-alıcıların dikkatini güvenlik politikalarının öngörülmeden ve aslında niyet edilmeyen sonuçlarına çekmesi açısından çok önemlidir. Bu çalışmalar ikinci dönem güvenlik ikilemi üzerine yapılan çalışmaların da temelini oluşturmuştur.

Kavramın Zenginleştirilmesi

Soğuk Savaş sonrası dönemde “güvenlik ikilemi” kavramının çalışılmasında önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu değişiklikler temelde iki nedene bağlanabilir. Bunlardan birincisi yeni güvenlik sorunlarının artan bir biçimde dünya siyasetini etkilemesidir. Bu

² Ibid., s. 19-21.

³ John H. Herz, “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 2, 1950, s. 157.

⁴ John H. Herz, *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities*, Chicago, University of Chicago Press, 1951, s. 3.

⁵ Robert Jervis, “Cooperation under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, No 2, 1978, s. 167-214; Jack Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, *World Politics*, Cilt 36, No 4, 1984, s. 461-495.

sorunlar arasında, doksanlı yılların başında sıklıkla görülen farklı etnik gruplar arasındaki iç savaşlar, zayıf devlet yapılarının var olduğu ülkelerde ortaya çıkan suç örgütleri, bu örgütlerin sınır-aşan bir karaktere bürünmesi, çevre ülkelerden merkeze göçteki artış ve bunun göç alan toplumlarda yarattığı güvensizlik sorunları ve terörizm sayılabilir. İkinci olarak, bu sorunlar Uİ disiplininin dünya politikasına bakışı, sorunları algılayışı ve tanımlayışında da değişikliklere yol açmıştır. Eleştirel güvenlik çalışmaları kapsamında, güvenlik kavramı genişletilmiş ve yeni kavramlarla beslenmiştir.⁶ Bunlardan güvenlik ikilemi kavramına en çok etki edeni, toplumsal kimliği güvenceye alınması gereken bir referans noktası olarak kabul eden “toplumsal güvenlik” kavramının tanımlanması olmuştur.⁷ Bu dönemde de Soğuk Savaş dönemi güvenlik ikilemi anlayışına bağlı kalan çalışmalar yürütenler olmuştur.⁸ Ancak kavram ile ilgili ana çalışmalar üç alanda gerçekleşmiştir.

Bu alanlardan ilkinde katkıda bulunanlar, geleneksel anlamda güvenlik ikilemi kavramının dünya politikasındaki güvenlik sorunlarını doğru bir şekilde yansıtmadığını iddia ederek büyük ölçüde kavramı reddetmişlerdir. Kavramı tamamen reddedenlerin temel dayanak noktası “Üçüncü Dünya” ülkelerindeki güvenlik sorunlarıdır. Job, bu alandaki en önemli katkıyı “güvensizlik ikilemi” kavramını ortaya koyarak yapmıştır.⁹ Bu kavram, gelişmekte olan bazı ülkelerde, devletin/rejimin toplumun ihtiyaçlarını karşılayamaması sonucunda bir çeşit meşruiyet sorunuyla karşı karşıya olduğunu, hem toplumdaki farklı grupların hem de rejimin kendi güvenliğini sağlamak isterken ülkede daha ciddi bir güvensizlik yaratması durumunu tanımlar. Sorensen, Job’un kavramının doğruluğunu kabul ederek, bu durumu gelişmiş dünyaya taşımıştır. Sorensen’e göre, bazı gelişmekte olan ülkeler “güvensizlik ikilemi” yaşarken, gelişmiş ülkeler ise söz konusu rejimler ile ilgili bir “liberal değer ikilemi” yaşamaktadır.¹⁰ Bu ikilem, liberal değerleri dışarıdan rejimlere dayatırken yine liberalizmin temel değerleri olan egemenlik ve içişlere müdahale etmeme ile çatışma durumunu tanımlar. Bu çalışmalar, geleneksel anlamda “güvenlik ikilemi”nin dünya politikasındaki rolünü reddederken, Mitzsen kavramın en temel varsayımlarından birini (aslında güvenlik ikilemindeki devletlerin iyi niyetli olduğu varsayımını) sorgular. Mitzsen’e göre bazı durumlarda güvenlik ikilemi içinde olmak, yani belirli bir rakip ile saldırgan bir güç yarışına girmek, devletlerin varlıklarını tanımlıyor olabilir. Bu şartlarda, güvenlik ikileminden çıkmak arzu edilmediği gibi, bu güç yarışının sürmesi devletin “on-

⁶ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Londra, Harvester, 1991; Ken Booth, “Security and Emancipation”, *Review of International Studies*, Cilt 17, 1991, s.313-326; Keith Krause ve Michael C. Williams (der.), *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, Londra, University of Minnesota Press, 1997.

⁷ Ole Waever, “The Societal Society”, Barry Buzan, et.al. (der.), *Identity, Migration and New Security Agenda in Europe*, Londra, Pinter, 1993, s.17-40.

⁸ Charles L. Glaser, “Security Dilemma Revisited”, *World Politics*, Cilt 50, No 1, 1997, s.174; Evan Braden Montgomery, “Breaking out of the Security Dilemma: Realism, Reassurance and the Problem of Uncertainty”, *International Security*, Cilt 31, No 2, 2006, s.151; Alan Collins, *The Security Dilemma and the End of the Cold War*, Edinburgh, Keele University Press, 1997, s.10-11.

⁹ Brain Job, *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*, Boulder, Lynne Rienner, 1992.

¹⁰ Georg Sorensen, “After the Security Dilemma: The Challenges of Insecurity in Weak States and the Dilemma of Liberal Values”, *Security Dialogue*, Cilt 38, No 3, 2007, s.367-371.

tolojik güvenliğinin” bir şartı durumuna gelir.¹¹ Mitzen’in bu eleştirel yaklaşımı, güvenlik ikileminin varlığını reddetmez, ancak kavramın temel varsayımlarını ciddi bir şekilde sorgulayan az sayıdaki çalışmadan birisidir.

Güvenlik ikilemi kavramının zenginleştirildiği ikinci alan “toplumsal güvenlik ikilemleri” adı altında ortaya çıkan ve “toplumsal güvenlik” kavramı temel alınarak yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların ortak noktası, doksanların birinci yarısında görülen etnik-dini gruplar arasında çıkan çatışmaların, devlet-merkezcilik hariç, Soğuk Savaş döneminde tanımlanmış güvenlik ikilemi kavramının dinamikleri ile incelenmesidir. Bunların ilk örneğini Posen 1993 yılında yayımlamış, 1996’da Kauffman, “etnik gruplar arası savaşın uluslararası kuramı” olarak güvenlik ikilemini daha sistematik bir biçimde işlemiştir.¹² Kuramsal olarak diğer bir örnek Rose’un güvenlik ikilemini bağımsız değişken etnik çatışmayı da bağımlı değişken olarak analiz ettiği makalesidir.¹³ Ampirik çalışmalar olarak, Roe Yugoslavya’da, Massari ise Balkanlar ve Ortadoğu’da ortaya çıkan etnik-dini çatışmaları toplumsal güvenlik ikilemi bağlamında incelemişlerdir.¹⁴ Toplumsal güvenlik ikilemi kavramının hem kuramsal hem de ampirik açıdan en kapsamlı çalışması Roe tarafından yapılmış, bu çalışmada kavram “bir sosyal grubun kendi kimliğini güvence altına almak istemesinin diğer sosyal gruplarda yarattığı tepkiler ve bunun sonucunda bütün grupların daha az güvenliğe sahip olması” olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Bu tanıma çok benzer olarak, Alekseev “göç güvenlik ikilemi”ni Rusya’daki göçmen gruplarla Rusya vatandaşları arasında incelemiştir. Bu ikilem de bir tür toplumsal güvenlik ikilemi olup, kimliklerini korumaya çalışan grupların hareketleriyle karşılıklı güvensizliğe neden olması olarak ortaya konmuştur.¹⁶

Üçüncü alan ise devletler üzerinde çalışmaya devam edip Uİ’de yaygınlaşan yeni kavramlarla bu çalışmaları destekleyenlerdir. Bu alandaki ilk yaklaşım, inşacı Uİ kuramının ana kavramlarından olan “kimlik”in devletlerarasındaki güvenlik ikilemine uygulanmasıdır. Örneğin, Suh, Birleşik Devletler ve Kuzey Kore arasındaki güvenlik ikileminde iki devletin birbirine karşılıklı olarak “kimlik suçlaması” (yani bir aktörün diğerini yaptıklarıyla değil, kim ve ne olduğuyla suçlaması yöntemi) yaptığını savunur.¹⁷ Lindley, Kıbrıs’ta Kuzey yönetimi ile Kıbrıs devleti arasındaki güvenlik ikileminin temel nedeni olarak ortak

¹¹ Jennifer Mitzen, “Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma”, *European Journal of International Relations*, Cilt 12, No 3, 2006, s.354.

¹² Barry Posen, “The Security Dilemma and Ethnic Conflict”, *Survival*, Cilt 35, No 1, 1993, s.28; Stuart Kaufman, “An International Theory of Inter-Ethnic War”, *Review of International Studies*, Cilt 22, 1996, s.149-171.

¹³ William Rose, “The Security Dilemma and Ethnic Conflict: Some New Hypothesis”, *Security Studies*, Cilt 9, No 4, 2000, s.1-51.

¹⁴ Paul Roe, “Former Yugoslavia: The Security Dilemma that Never Was?”, *European Journal of International Relations*, Cilt 6, No 3, 2000, s.378; Nizar Massari, “The State and Dilemmas of Security”, *Security Dialogue*, Cilt 33, 2002, s.415-427.

¹⁵ Paul Roe, *Societal Security Dilemma*, Londra, Routledge, 2005, s.73.

¹⁶ Mikhail Alekseev, *Immigration Phobia and Security Dilemma*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, s.21.

¹⁷ J.J. Suh, *Producing Security Dilemma out of Uncertainty: The North Korea Nuclear Crisis*, Mario Einaudi Center for International Studies Working Paper Series, No 8-06, 2006.

bir kimlik inşa edilememesi olduğunu söylemiştir.¹⁸ Üçüncü alandaki diğer bir grup ise devletlerin içinde bulunduğu güvenlik ikilemlerini dünya politikasını yaygın bir biçimde etkileyen faktörleri göz önüne alarak güncelleştirmiştir. Harvey, “yurtiçi güvenlik ikilemi” kavramı ile Birleşik Devletler hükümetinin sınır-aşan tehditlere karşısında yüksek bir maddi ve sosyal yatırım yapması ve bu yatırımları yapmayıp risk alması seçeneklerini karşılaştırmıştır.¹⁹ Cerny ise, artık devletlerin içinde buldukları güvenlik ikilemlerinde belirsizliğin daha yüksek olduğunu iddia etmiştir. Küreselleşme, yerel kimliklerin ortaya çıkması, bölgeselcilik gibi oluşumlar artık devletlerin tek bir ağızdan konuşan birimler olmasını engelleyip, güvenlik ikilemi durumlarında belirsizliği arttırmıştır.²⁰

Bu dönemdeki çalışmalar, kavramın temel varsayımlarını, ikilemin ortaya konuş biçimini, sürecin işleyişi ve sonuçlarını sorgulamaktan çok (Mitzgen’in çalışması bir dereceye kadar bu genellenenin dışında kalır), kavramın günün koşulları göz önüne alınarak güncellenmesidir. Bu çalışmalardaki en belli başlı değişiklik birim olarak devlet yerine toplumun (etnik ve dini sosyal gruplar) koyulmasıdır. Bu sosyal gruplar, aynı Soğuk Savaş dönemindeki çalışmalarda devletin anlaşılma biçimi gibi, tek bir ağızdan konuşan, monolitik, değişmez kimliklere sahip olan birimler olarak tanımlanmıştır. Başka bir deyişle “kara kutu” devletler“ yerlerini “kara kutu” etnik gruplara bırakmıştır. Kavramın kökünden yeniden düşünülmemesi ve yeniden tanımlanmaması, güvenlik ikileminin farklı aktörler ve farklı dinamiklerle basit bir etki-tepki ilişkisine indirgenmesine yol açar. Bir sonraki bölümde bu tarz bir kökten yeniden düşünmenin örneği irdelenecektir.

Kavramın Yeniden Tanımlanması

Güvenlik ikilemi kavramının yeniden tanımlanması Ken Booth ve Nick Wheeler tarafından gerçekleştirilmiştir.²¹ Bu yeniden tanımlama, kavramı sadece kökten değiştirmekle kalmamış, yeni fikirlerle besleyerek güvenlik ikilemini önceki örneklerinden çok farklı bir boyuta taşımıştır.

Booth ve Wheeler’a göre, bireylerin niyetleri ile ilgili belirsizlik sosyal ve politik hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır çünkü hiçbir bireyin diğerlerinin niyetlerinden yüzde yüz emin olma şansı yoktur. Butterfield bu durumu “diğer zihnin içine girememe sorunu”; Steve Smith ve Martin Hollis de “diğer zihinler problemi” (*the problem of other minds*) olarak kavramsallaştırmıştır.²² Bu olguyu çıkış noktası olarak alan Booth ve Wheeler, güvenlik ikilemini iki aşamada inceler. Birinci aşama “yorum ikilemi”dir. Bu birincil ikilemde

¹⁸ Dan Lindley, “Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus”, *International Studies Perspectives*, Cilt 8, 2007, s.239.

¹⁹ Frank P. Harvey, “The Homeland Security Dilemma: Imagination, Failure, and the Escalating Costs Perfecting Security”, *Canadian Journal of Political Science*, Cilt 40, No 2, 2007, s.284.

²⁰ Philip Cerny, “The New Security Dilemma: Divisibility, Defection and Disorder in the Global Era”, *Review of International Studies*, Cilt 26, No 4, 2001, s.623-646.

²¹ Ken Booth ve Nicholas Wheeler, *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*, Hampshire, Palgrave and Macmillan, 2007.

²² Butterfield, *History and Human Relations*, s. 19; Martin Hollis ve Steve Smith, *Explaining and Understanding International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990, s.172.

aktör, başka bir aktörle ilgili bir güvensizlik sorunuyla karşılaştığında, söz konusu aktörü ve onun niyetlerini nasıl yorumlayacağı konusunda iki seçenek ile karşı karşıya kalır (örneğin diğerinin niyetleri saldırgan mı değil mi?). Bu ikilem doğrudan “diğer akıl problemi”ni çözmeye yöneliktir. Aktör diğerlerinin niyetleri hakkında yorumlar yapar. Bu yorumlara dayanarak da ikilemin ikinci aşamasına geçilir. Güvenlik ikileminin ikincil aşaması “karşılık ikilemi”dir. Bu ikilemde aktör diğerine hangi politikalar üreterek ve hangi araçları kullanarak karşılık vereceği ile ilgili iki seçenek ile karşı karşıyadır (örneğin diplomatik yollar mı yoksa askeri yollar mı kullanılacaktır?).²³ Şimdi makalede, Booth ve Wheeler’in güvenlik ikilemini yeniden düşünmesinin ortaya çıkardığı dört yenilik incelenecektir.

Güvenlik İkilemi, Güvenlik Paradoksu Değildir

Güvenlik ikilemi geleneksel anlayışta bir aktörün kendi güvenliğini sağlamak amacıyla politikalar üretmesi, bu politikaların diğerleri tarafından güvensizlik kaynağı olarak algılanması ve karşı politikalar üretmesi ve bunun sonucunda oluşan genel güvensizlik olarak anlaşılmalıdır.²⁴ Booth ve Wheeler ise güvenliğe ulaşma çalışmalarının daha çok güvensizlikle sonuçlanması durumunun bir ikilem olmadığını savunmuştur.²⁵ İkilem (*dilemma*) kelimesinin Latince kökeni “*lemma*”, Türkçe’de önerme ya da seçenek anlamına gelir. İkilem de iki önerme veya seçenek arasında kalma durumudur. Uf yazınında güvenlik ikilemi diye tanımlanan durum aslında bir güvenlik paradoksudur. Booth ve Wheeler bu paradoksu, “iki veya daha fazla sayıdaki aktörün kendi güvenliklerini arttırmaya çalışırken, söyledikleri veya yaptıklarıyla karşılıklı tansiyonu yükseltmeleri ve bunun sonucunda herkesin kendini daha az güvende hissetmesi durumunun yaratılması” olarak tanımlamışlardır.²⁶

Güvenlik ikileminin güvenlik paradoksundan farklılaştırılması, ikilemin anlaşılması ve çalışılması konusunda önemli sonuçlar vermektedir. Bunlardan en önemlisi, güvenlik ikileminin sonucunun artık önceden (*a priori*) varsayılmamasıdır. Geleneksel anlayışta, ikilem ile paradoks özdeşleştirilmiş ve ikilem içindeki aktörlerin, hangi politikaları üretirlerse üretsinler, zorunlu olarak daha az güvenlik ile yüzleşeceği varsayılmıştır. Elbette ki, güvenlik ikilemi bir güvenlik paradoksuyla sonuçlanabilir. Ancak bu olasılığın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, ikilem içindeki aktörlerin birbirleri ile ilgili nasıl yorumlamalar yapacakları ve nasıl politikalar üreteceklerine bağlıdır. Bu da tartışmayı, Booth ve Wheeler’in güvenlik ikilemi kavramının ikinci önemli katkısına taşır: seçim (*choice*).

²³ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s. 4.

²⁴ Uluslararası İlişkiler yazınındaki örnekleri için bkz. Martin Griffiths ve Terry O’Callaghan, *International Relations: The Key Concepts*, Londra, Routledge, 2002, s.292; Tim Dunne ve Brian C. Schmidt, “Realism”, John Baylis ve Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford, Oxford University Press, 2001, s.153; Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism and Globalism*, Londra, Collier Macmillan, 1987, s.603; Buzan, *People, States and Fear*, s.295; John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York, Norton, 2001, Ibid., s. 36.

²⁵ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.4.

²⁶ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.9.

Güvenlik İkileminin Merkezinde “Seçim” Vardır

Booth ve Wheeler’ın güvenlik ikilemi tanımlamasının merkezinde yatan ve ikilemin oluşmasına neden olan faktör bir aktörün önündeki iki seçenektan birisini seçmek zorunda olmasıdır.²⁷ Geleneksel anlayış benimsendiğinde, herhangi bir güvenlik ikilemi üzerinde çalışmak aktörlerin birbirleriyle ilgili davranışlarını incelemekle sınırlanmaktadır. Aktörlerin benimsediği politikaların diğerlerinin davranışlarını nasıl etkilediği elbette ki önemlidir. Zira karşılık ikileminde seçilen araçların diğerleri üzerindeki etkileri de analiz edilmektedir. Ancak bu etki-tepki ilişkisi güvenlik ikileminin özü olmadığı gibi, aktörün yaptığı belirli seçimlerin sonucunda oluşur.

Booth ve Wheeler’ın kavramı bu şekilde tanımlamaları, UI kuramcılarını çeşitli sorular sormaya yöneltir. Bu sorular şöyle sıralanabilir: güvenlik ikilemi durumunda bir aktörün önündeki seçenekler nelerdir? Bu seçenekler nasıl oluşmuştur? Farklı seçimlerin altında yatan fikirler nelerdir? Bir aktör neden bir seçeneği diğerine tercih eder? Bunlar ve benzeri sorular, aktörlerin tırmandırıcı davranışlarını incelemekten çok aktörlerin güvenlik anlayışlarını analiz etmeye yarar.

Güvensizlik Mantıkları

Yukarıda da belirtildiği gibi, güvenlik ikilemi içinde bulunan aktörler iki farklı seçenek arasında zor bir seçimle yüzyüzedirler. Aktörler bu seçimleri yaparken belirli fikrinsel yapılar kullanırlar. Her fikrinsel yapı bir seçeneğin karakterini belirler ve aktörler güvenliğin ne anlama geldiği ve nasıl ulaşabileceğine dair anlayışları doğrultusunda bu seçeneklerden birini seçerler. Booth ve Wheeler, bu fikrinsel yapıları “güvensizlik mantıkları” (*logics of insecurity*), yani güvensizliğin nasıl çözülebileceğine dair fikir ve yollar içeren mantıklar olarak tanımlamışlardır.²⁸ Yazarların belirledikleri üç adet güvensizlik mantığı şunlardır: korku-merkezli mantık, düzen-merkezli mantık ve güven-merkezli mantık.

Korku-merkezli mantığın temel varsayımı şöyledir: belirsizlik altında, bir aktör başka bir aktör ile ilgili bir güvensizlik durumuyla karşılaştığında, diğerinin niyetleri hakkında en kötüsünü farz etmeli ve kendisini en kötüsüne hazırlamalıdır.²⁹ Bunu sadece kendi güvenlik ihtiyaçlarına hizmet eden politikalar üretmek yapmalıdır. Bu politikalar uygulanmazsa aktör yok oluş riski ile yüzleşir. Güvenlik ikilemi kavramının ilk ortaya çıktığı dönemde olduğu gibi Hobbesvari korku bu mantığın temel taşıdır. Dikkat çekici nokta, Hobbes’un felsefesinde (ve korku-merkezli mantıkta) korku ve belirsizlik arasındaki ilişkidir. Bu mantıkta, korku ve belirsizlik karşılıklı olarak birbirini besler. Belirsizlik gibi, korku da siyasetin temel bir öğesidir ve asla kaybolmaz.

Burada bir nokta açıklığa kavuşturulmalı. Öne sürülen konu korkunun aslında dünya siyasetinde yeri olmadığı, korkunun her zaman irrasyonel bir değer olduğu değildir. Aksine, korku bazı koşullarda son derece yararlı olabilir.³⁰ Burada sorunsallaştırı-

²⁷ Ibid., s.4.

²⁸ Ibid., s.10-11.

²⁹ Ibid., s.11-12.

³⁰ Prof. Ken Booth’a bu noktayı hatırlattığı için teşekkür ederim.

lan, korku-merkezli mantıkta, korkunun ele alınış biçimi ve yol açtığı sonuçlardır. Diğer bir deyişle, aktörlerin korkularıyla nasıl baş ettikleridir. Korku-merkezli mantık, korkuyu azaltmak için aktörlerin her zaman en kötüsünü farz ederek sadece kendi güvenliğiyle ilgili politikalar üretmesini tavsiye eder.

Korku-merkezli mantıkta, anarşik bir ortamda hayatta kalmak zorunda olan aktörler, egoist bir biçimde kendi güvenliklerini sağlamak zorundadırlar.³¹ Anarşik yapıda, güvenlik az bulunan bir değerdir. Yani güvenlik ancak başkalarının güvensizliği ile kazanılabilecek bir özçıkardır (*self-interest*). Başkalarının güvenliğini de göz önüne alan seçimler yapmak çok riskli olduğu için tavsiye edilmez. Bu budunmerkezci (*ethnocentric*) bir güvenlik anlayışıdır ve Uİ güvenlik teorisinde en iyi örneği saldırgan realizmde (*offensive realism*) görülebilir.³² Doğal olarak bu anlayışta, olumlu fikirlerin gelişmesi ve pratikte yer bulmasının hemen hemen imkânsız olduğu öngörülmüştür. Bu mantığın en önemli sonuçlarından biri, bireylerin aktif olarak sistemi değiştirmek için rol almasını engellemesidir. Oysaki aktörler bazen güvensizlikle baş etmek için korku-merkezli mantığın önerdiği yollardan daha farklı yollara yönelebilirler.

Korku-merkezli mantık bazen aktörlerin belirli normlar ve prensipler çerçevesinde işbirliği yaparak güvenliğe ulaşmaya çalışabileceğini göz ardı etmektedir.³³ Düzen-merkezli mantık (*Mitigator*) aktörlerin işbirliği yaparak güvenlik yarışı ve savaş kısır döngüsünü kırabileceğini savunur.³⁴ Bu aktörlerin ortak değer ve prensipler inşa edebilme becerisine bağlıdır. Bu normlar ve prensipler sayesinde aktörler diğerlerinin niyetleri hakkında daha az belirsizlik hissederler. Böylece güvensizlik bir dereceye kadar aşılmış olur. Nasıl ki saldırgan realizm korku-merkezli mantığı örneklendiriyorsa, İngiliz Okulu yaklaşımı da düzen-merkezli mantığın örneğidir.

İngiliz Ekolü yaklaşımına göre devletler, “düzen” olarak tanımlanabilecek bir güvenliğe ulaşmak için ortak değerler ve prensipler üretebilirler. Böylece bir “uluslararası toplum” oluşturulur.³⁵ Uluslararası toplum veya “devletler toplumu”nun oluşturduğu bu yapıda, devletler birbirlerinin niyetleri hakkında en kötüsünü farz etmek yerine, normlar aracılığıyla iletişim kurarlar. İngiliz Ekolü, devletlerin egemenliğinin korunmasından savaş olasılığının ortadan kaldırılmasına kadar birçok ortak değer ve prensibin nasıl oluşup geliştiği ile ilgilenir. Bu değerler ve prensipler bir “düzen”i tanımlarlar.³⁶ Bu düzende

³¹ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s. 37.

³² Etnosentik güvenlik anlayışından kasıt, aktörlerin güvenliği düşünür ve uygularken sadece kendi güvenliklerini göz önüne alarak, bu güvenlik politikalarının diğerlerinin güvensizlik kaynağı haline gelebileceğini göz ardı etmeleri olarak tanımlanabilir. Bu açıdan kavram, strateji ile yakından ilgilidir, bkz. Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, New York, Holmes and Meier, 1979. Saldırgan realizmin örnekleri için bkz. John J. Mearsheimer, “Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War”, *International Security*, Cilt 15, No 1, 1990, s.5-56; Stephen Walt, “Commentary: Is There a Logic of the West?”, *World Policy Journal*, Cilt 11, 1994, s.117-120.

³³ Farklı anarşi kavramsallaştırmaları için bakınız Steve Smith, “Mature Anarchy, Strong States and Security”, *Arms Control*, Cilt 2, 1991, s.325-339; Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, s.245-248.

³⁴ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.14-15.

³⁵ Hedley Bull, *The Anarchical Society*, Londra, Macmillan, 1979, s.13.

³⁶ Emanuel Adler ve Michael Barnett, “Governing Anarchy: A Research Agenda for the Study of Security Communities”, *Ethics and International Affairs*, Cilt 10, 1996, s.71

belirsizlik azalır. Düzenin diğer bir önemli etkisi de devletlerin diğer devletler tarafından yok edilme korkusunu azaltmasıdır. Düzen, Bull tarafından, devletler toplumunun amaçlarını korumayı amaçlayan bir uluslararası yapı olarak tanımlanmıştır.³⁷ İngiliz Ekolü içinde farklı yaklaşımlar olsa da, genel anlamda bu amaçlar, devletler toplumunu, devletlerin bağımsızlığını ve toplumun temel değerlerini korumak olarak tanımlanabilir.

Booth ve Wheeler bu yaklaşımdan yola çıkarak, “düzen” merkezli bir mantık tanımlamışlardır. Booth ve Wheeler’a göre düzen, kurumlar olarak kendini gösteren ortak değer ve prensipler aracılığıyla devletlerarası işbirliğinin tahmin edilebilir bir şekilde sürdürülmesi durumudur.³⁸ Düzen-merkezli mantığın güvenlik ikilemi kavramına en önemli katkısı, devletlerin seçeneklerinin “öl ya da yok ol”dan daha fazla olabileceğini göstermesidir. Eğer güvenlik ikilemini yaşayan devletler uluslararası bir düzen kurmaya yönelik seçimler yapabilirlerse, devletlerin karar-alıcıları arasında oluşacak karşılıklı anlayış güvenlik ikilemlerini yumuşatabilir. Ancak, Booth ve Wheeler’ın da altını çizdiği gibi, güvenlik ikilemini yumuşatmak onu aşmak anlamına gelmez. Bunu yapabilmek için toplumların bu sürece müdahil olmaları gerekmektedir.³⁹

Düzen-merkezli mantık, uluslararası siyasette karar-alıcılar arası oluşacak işbirliğiyle güvenlik yaratılabileceğini savunur. Ancak düşmanlık, şüphe ve korku toplumsal düzeyde var olursa, devletler arasındaki düzen de kırılgan hale gelir çünkü toplumsal düzeydeki bu olumsuz duygular kolayca devletler arasındaki ilişkileri etkileyebilir. Güvenlik ikilemlerini aşmak için daha kapsamlı *alternatif* bir mantığa ihtiyaç vardır. Güven-merkezli mantık (*Transcender*), alışlagelmiş politikaların tekrarını değil, yeni fikirler ve politikalar üretmeyi amaçlar. Bu yenilikler ortak kimliklerin ve çıkarların yeniden tanımlanması, güvenlik kavramının ve güvenliğe nasıl ulaşılabileceğine dair yolların küresel bir yaklaşımla tekrar düşünülmesidir.⁴⁰ Güven-merkezli mantık, dünya siyasetinde güvenlik olasılığını sadece devletlerarasındaki ilişkilerle sınırlandırmaz. Güven-merkezli mantığı benimseyen bir birey, insanlığın küresel düzeyde yeniden şekillendirilebileceğini savunur çünkü ne kimlikler ne de çıkarlar değişmez değildir.⁴¹ Bu mantığın üç temel prensibi vardır.⁴²

Birinci prensibe göre, güven-merkezli mantık, güvenliğe ulaşmak için farklı seçeneklerin bulunmadığı bir dünya siyasetini kabul etmez. Aktörlerin güvenlik hakkındaki düşünceleri, bu farklı güvenlik seçeneklerinin eylem haline dönüşmesini engellese de, her zaman ortak güvenliğe ulaşmak için seçenekler mevcuttur. Mantığın ikinci prensibi,

³⁷ Bull, *The Anarchical Society*, s.16; ayrıca Nicholas Wheeler, “Pluralist and Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 21, 1992, s.463-489; Barry Buzan, “The English School: An Underexploited Resource in IR”, *Review of International Studies*, Cilt 27, 2001, s.478.

³⁸ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s. 15-16.

³⁹ *Ibid.*, s. 251.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 16.

⁴¹ *Ibid.*, s. 14.

⁴² Bu prensipler, Booth ve Wheeler’ın Uİ’deki yapısal değişim şekillerini kuramsallaştıran yaklaşımları inceledikleri bölümlerden çıkarılmıştır, bkz. 7 ve 8. *Ibid.*

güvenlik politikalarının sadece devletler bazında bırakılmaması toplumların da aktif bir biçimde güvenlik inşa etme sürecine katılmasıdır. Güvenlik ikilemleri, ancak toplumlar arasında bağlar ve yeni ilişkiler oluştuğu takdirde aşılabilir. Üçüncü olarak, güven inşa etmek ortak güvenlik için riskler almayı göze alan aktörler için bir seçenektir. Güven-merkezli mantığa göre, güvenlik ikilemlerinin oluşmasındaki temel neden, dünya siyasetindeki güven eksikliğidir. Karar-alıcılar arasındaki güven eksikliği ortak değerler ve prensipler oluşturarak bir dereceye kadar aşılabilirse de, güvenin toplumlararası ilişkilere yansıtılmaması güvensizliğin yeniden ortaya çıkmasına yol açabilir. Booth ve Wheeler’ın kavramsallaştırdığı biçimde güven, toplumlar düzeyinde ortak bir kimliğin, bir “biz duygusunun” inşa edilmesini sağlayabilir.⁴³

Güvenlik ikilemi kavramının temelden yeniden düşünülmesi ve bu bağlamda üç güvenlik mantığının kavramsallaştırılması, güvenlik ilişkilerinin çalışılmasında yeni bir noktadır. Öncelikle, güvenlik ikilemi artık sonucu önceden belli bir etki-tepki ilişkisini incelemenin ötesinde, bir aktörün farklı seçimlerinin analiz edilmesinin önünü açmıştır. Bu seçeneklerin analizi, sadece farklı güvenlik politikalarının tartışılmasının ötesine geçer ve dünya siyasetindeki farklı güvenlik fikirlerinin incelenmesini sağlar. Yeni güvenlik ikilemi kavramının diğer bir geliştirici etkisi de güvenliğin devlet-merkezci bir anlayıştan kurtarılıp, toplumları da kapsayan bir biçimde çalışılmasını sağlamasıdır. Devletler dışında, birçok devlet-üstü ve devlet-altı organizasyon güvenliği değişik biçimlerde tanımlar. Farklı aktörlerin anlayışları ve eylemlerinin toplumlararası güven sağlayıcı önlemler olup olmadığı tartışılabilir. Yeni güvenlik ikilemi anlayışının son önemli boyutu ise Uİ’de çok az tartışılan ve genelde dünya politikasındaki varlığı çoğu zaman önyargılı bir biçimde reddedilen “güven” kavramının “güvenlik” kavramı ile ilişkili olarak tartışılmasını sağlamasıdır.

Uluslararası Güvenlik İçin Güven

Booth ve Wheeler’ın Uİ güvenlik çalışmalarına yaptıkları önemli bir katkı, güvenlik ikilemlerinin temel nedeni olan uluslararası ilişkilerdeki güven eksikliğini analiz etmeleri ve bunu ortadan kaldıracak fikir ve eylemleri inceleyen bir mantık oluşturmalarıdır.⁴⁴ Böylece “güven” gibi Uİ’de sıklıkla göz ardı edilen, ama bireysel ilişkilerden sosyal ilişkilere kadar birçok alanda kolektif yaşamı mümkün kılan bir kavramın tartışılmasını sağlamışlardır. Bunun yanında, dünya siyasetinde güvenin oluşması için bireyleri ve sosyal grupların aktif olarak nasıl davranmaları gerektiği konusunda da yeni bir tartışma konusu açılmıştır. Makalenin bu bölümünde, “güven” kavramının ana hatları ve bu tartışmada Booth ve

⁴³ Ibid., s. 233.

⁴⁴ Uİ’de güven kavramı daha önce kullanılmıştır, ancak kavramsallaştırma son derece kısıtlıdır. Bunların içinde, Emanuel Adler ve Michael Barnett, “güvenlik cemiyetleri” analizlerine güven kavramını eklemişlerdir. Ancak Adler ve Barnett güven kavramına güvenlik ikilemlerini aşılması bağlamında değil, güvenlik cemiyetlerinin oluşması bağlamında bakmışlardır. İkinci olarak, onların güven tartışmasındaki referansları toplumlardan çok devletlerdir. Son olarak, Adler ve Barnett herhangi bir güven kavramsallaştırmasına girmemişlerdir. Booth ve Wheeler ise güvenin Uİ’de kavramsal oluşumuna katkıda bulunmuş ve toplumlar düzeyinde güven kavramını irdelemişlerdir. Bakınız Emanuel Adler ve Michael Barnett, “A Framework for the Study of Security Communities”, Emanuel Adler ve Michael Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s.45-46.

Wheeler'ın neden güvenlik ikilemlerini aşmanın yolu olarak bu kavrama işaret ettikleri irdelenecektir.

“Güven”, Üİ’de üzerinde az çalışılmış olan bir kavram olsa da, sosyoloji, psikoloji ve siyaset biliminde zaman zaman tartışılmıştır. Bazı çalışmalarda, güven, tarafların birbirlerinin çıkarlarını kendi çıkarları gibi benimsemesi durumudur.⁴⁵ Güven sadece sonucunda bir çıkar elde edebilecekse rasyoneldir.⁴⁶ Bu şekilde rasyonel çıkar ile sıkıca ilişkilendirilen güven kavramı, Üİ disiplininin bazı kuramcıları tarafından benimsenmiş, “mahkûmların ikilemi”nin (*prisoner's dilemma*) çalışılmasında kullanılmıştır. Bu çalışmalarda, güven, çıkar (yani hapis cezasından kurtulmaya) ulaşmak için diğer mahkûmun da sessiz kalacağına inanarak bir risk alınması olarak tanımlanmıştır.⁴⁷ 2005 yılında, Andrew Kydd, güveni Soğuk Savaş'ın bitişini analiz ettiği çalışmasının ana kavramı yaparak, kavramı bir tarafın diğer taraftan işbirliğine ihanet etmeyeceğine inancı olarak şekillendirmiştir.⁴⁸ Böylece, güven, Kydd tarafından, kendi öz-çıkartlarını tatmin etmekle motive olan aktörlerin işbirliğini mümkün kılan bir ögeye indirgenmiştir. Ancak bu yaklaşıma göre, güvenlik ikilemleri aşılabilir mi? Bu çalışmaları eksikliği, güven ilişkisinin tarafların kimlikleri üzerine yapacağı dönüştürücü etkinin göz ardı edilmesidir. Oysa Booth ve Wheeler, güvenlik ikilemlerinin aşılmasında toplumsal düzeyde ortak kimliklerin inşa edilmesini şart koşmuşlardır. Bunun için de güvenin sadece materyalist bir çıkara dayanmayan, manevi tarafının da incelenmesi gerekmektedir.

Herhangi bir güven kavramsallaştırması, güven içindeki manevi tarafı incelemek zorundadır. Üİ’de materyalist çıkar bağlamında tanımlanan güven çalışmaları bile bu manevi tarafı tamamen göz ardı edememişlerdir. Örneğin, Kohn, Birinci Dünya Savaşı'nda bazı siperlerde ortaya çıkan “Yaşa ve Yaşat” sistemlerindeki güven ilişkisini incelerken şöyle der: “bu sistemlerdeki güvenin sadece hayatta kalmak olan ortak çıkar yüzünden oluştuğu düşünülemez...arkadaşça tavırlar, davranışların nasıl olması gerektiğiyle ilgili ortak anlayış, ve karşılıklı sempati” de bu sistemlerdeki güven ilişkisinin oluşmasına neden olmuştur.⁴⁹ Güvenin bu manevi tarafı, birçok sosyal bilimci tarafından çalışılmıştır. Hollis, güveni bir tarafın doğru olanı yapacağına yönelik inancı olarak tanımlamıştır.⁵⁰ Hoffman da benzer bir biçimde güveni karşılıklı itibara dayanan bir kavram olarak görmüştür.⁵¹

⁴⁵ Russell Hardin, *Trust and Trustworthiness*, New York, Russell Sage Foundation, 2002, s.3; Marek Kohn, *Trust: Self-Interest and the Common Good*, Londra, Oxford, 2008, s.9.

⁴⁶ Richard H. Dees, *Trust and Toleration*, Londra, Routledge, 2004, s.34.

⁴⁷ Morton Deutch, “Trust and Suspicion”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 2, No 4, 1958, s.265-279; Geoffrey Brennan, *Democratic Trust: A Rational Choice Theory View*, University of Exeter Rusel Working Papers, No 29, 1997; David E. Kanouse ve William M. Weist, “Some Factors Affecting Choice in the Prisoner’s Dilemma”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 11, No 2, 1967, s.206-213; Donnel Wallace ve Paul Rothaus, “Communication, Group Loyalty and Trust in the Prisoner Dilemma Game”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 13, No 3, 1969, s.370-380.

⁴⁸ Andrew Kydd, *Trust and Mistrust in International Relations*, Princeton, Princeton University Press, 2005, s.6.

⁴⁹ Kohn, *Trust*, s.36.

⁵⁰ Martin Hollis, *Trust Within Reason*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s.10-11.

⁵¹ Aaron Hoffmann, *Building Trust: Overcoming Suspicion in International Relations*, New York, State University of New York Press, 2006, s.20.

Bu çalışmaların hepsinde görülen ortak yan, güvenin basit bir çıkar ilişkisine indirgenemeyeceği, duyguların, normların ve değerlerin de güvenin oluşmasında hayati olduğunu savunmalarıdır.

Elbette bu, güvenin çıkar boyutunun gözardı edilebileceği anlamına gelmez. Lewis ve Weigart’ın da söylediği gibi, güven hem çıkar hem manevi değerlerin bir kombinasyonunun sonucudur.⁵² Güvenlik ikilemlerinin aşılmasında da, bu nokta Booth ve Wheeler tarafından özellikle belirtilmiş, güven kavramının karakteristik özellikleri tanımlanırken her iki boyuta da önem verilmiştir. Bu tartışmadan hemen önce, güven kavramı içindeki önemli diğer bir tartışma belirtilmelidir: güvenin coğrafi ve kültürel sınırları var mıdır? Bu sorunun cevabı, dünya siyasetinde güvenin oluşup oluşamayacağı ile ilgili önemli fikirler barındırmaktadır.

Bazı kuramcılara göre, güven sadece belirli kültürel karakteristikleri paylaşan bireyler ve topluluklar arasında inşa edilebilir. Bu anlayışa göre, güven etnik ve kültürel olarak homojen olan toplumlarda mümkündür.⁵³ Bu anlayışa göre, güven ağırlıklı bir manevi boyut taşır ama bu manevi boyut ancak devlet tarafından belirlenmiş sınırlar içinde yaşayan ve/ya ortak kültüre sahip topluluklarla sınırlandırılmıştır. Bu şekilde tanımlandığı takdirde, güvenlik ikilemlerini, örneğin iki farklı etnik grup arasındaki ikilemi, güven inşa ederek aşmak neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

Güvenlik ikilemlerini aşmak için yerel topluluk sınırlarının ötesine geçen bir güven tanımlamasına ihtiyaç vardır. Eric Uslaner böyle bir güven anlayışı geliştirmiştir. Uslaner iki çeşit güven tanımlamıştır. Bunlardan ilki “özel güven”dir ve sadece belirli bir grubun üyelerine karşı hissedildiği gibi, bu gruba dahil olmayanlara karşı bir güvensizlik ile beslenir. “Genel güven” ise tüm insanları küresel manevi topluluğun üyelerine güvenmeye değer bireyler olarak gören bir güven tanıımıdır.⁵⁴ Genel güveni özel güvenden ayıran en önemli etken genel güvendedeki gittikçe genişleyen ve sonuçta tüm insanlığı kapsadığı farz edilen, küresel manevi topluluğun varlığıdır. Bu güvenlik ikilemlerini aşmak için hayati bir noktadır. Eğer bireyler kendi yerel topluluklarını üye olabilecekleri tek manevi topluluk olarak görürlerse, özel güven geliştirilebilir. Ancak bu güvenlik ikilemlerinin aşılmasına neden olmaz. Genel güven, tüm insanları kapsayacak biçimde geliştirilirse, “evrensel güven” haline gelir. Evrensel güvenin amacı sadece “hısım akraba ile değil, tüm insanlıkla manevi bağlar kurmak”tır.⁵⁵

Şu ana kadarki tartışma özetlenecek olursa üç nokta öne çıkar: güven ilişkilerinin oluşmasında bir çıkar boyutu vardır; güven ilişkilerinin oluşmasında manevi değerler de vazgeçilmezdir; güven yerel kültürel sınırların dışına çıkıp farklı toplulukların bireyleri

⁵² David J. Lewis ve Andrew Weigert, “Trust as a Social Reality”, *Social Forces*, Cilt 3, No 4, 1985, s.970.

⁵³ Stuart Soraka, Keith Banting ve Richard Johnston, “Ethnicity, Trust and Welfare State”, F. Key ve R. Johnston (der.), *Diversity, Social Capital, and the Welfare State*, Vancouver, University of British Columbia Press, 2002, s.281; Francis Fukuyama, *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, The Free Press, 1995, s.9.

⁵⁴ Eric M. Uslaner, *The Moral Foundations of Trust*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, s.27.

⁵⁵ Markus M.L. Crepaz, *Trust Beyond Borders*, Ann Arbor, University of Michigan Press, 2007, s.117.

arasında kurulabilir. Booth ve Wheeler'ın güvenlik ikilemlerinin aşılması için tanımladığı güven bu üç özelliği de yansıtmaktadır. Booth ve Wheeler güveni üç aşamada tanımlar. Birinci aşama “minimalist güven”dir. Bu tarz güvende, taraflar birbirlerine karşılıklı çıkarlarına zarar vermeyeceklerine dair bir güvence verirler. İkinci aşama ise, “maksimalist güven”in oluşmasıdır. Bu aşamada, “öngörülemeyen ve bilenemeyen koşullar altında, taraflar birbirlerinin çıkarlarını ve değerlerini koruyacaklarına ve kollayacaklarına” dair karşılıklı bir anlayış oluştururlar.⁵⁶ Birinci aşama, güvenin sadece çıkar boyutunu yansıtırken, maksimalist güven bir tarafın diğer tarafa olan itibarı ve inancı üzerine kurulmuştur. Çıkar boyutu kadar bu manevi boyutu da güvenlik ikilemlerinin aşılması için gereklidir. Ancak bunun için en temel koşul, güvenin toplumlararası ilişkilerde de oluşturulmasıdır. Bu da güvenin üçüncü aşamasıdır. Booth ve Wheeler bunu “iki farklı “ben”in, “biz” haline gelmesi” olarak tanımlamıştır.⁵⁷ Güvenin genel veya evrensel güven olarak anlaşılması bu kimliğin oluşmasına yardımcı olur. Bu süreç başlar ve başarılı bir biçimde de devam ederse güvenlik ikilemi aşılır. Booth ve Wheeler güven kavramının temel dinamiklerini şöyle tanımlamışlardır: karanlığa adım atmak, kırılğanlığı arttırmak, diğerini güvenilir bulmak, ve empati (duygudaşlık) geliştirmek.

Karanlığa adım atmak: Booth ve Wheeler'a göre, güven bir bireyin veya grubun risk alarak güvenin oluşması için ilk adımı atmasıyla başlar.⁵⁸ Bu adım, bir tarafın diğer tarafın çıkarına zarar vermeyeceğine dair güvence vermesi olabileceği gibi (örneğin nükleer silahı hiçbir koşul altında kullanmayacağına dair bir açıklama), doğrudan eylemsel bir mesaj da olabilir (tek tarafı olarak silahların azaltılması gibi). Diğer bir seçenek de, aşağıdaki Oslo Barış Görüşmeleri örneğinde görüleceği gibi, karşılıklı şüphe ve düşmanlığın kök saldığı ilişkilerde, “düşman” ile görüşme ve anlaşma iradesinin ortaya konmasıdır. Bunun karanlığa adım atmak olarak tabir edilmesinin nedeni, bu ilk adımı atan aktörlerin karşı tarafın nasıl tepki vereceğini bilemeden bu adımı atmalarıdır. Bu özellik, belki de güvenin en zor tarafıdır çünkü aktörler karanlığa adım atarak zaten hissettikleri güvensizlik sorununu daha da arttırmak konusunda risk alırlar.

Kırılğanlığı arttırmak: Bir bireye veya gruba karşı güven duyarak, güvenen taraf kendini kırılğanlaştırır çünkü kendi çıkarlarının öngörülemeyen koşullar altında bile diğer tarafça korunacağına inanır.⁵⁹ Bir aktörün güven tesis etmek için kendini daha kırılğan hale getirmesi, güvenin basit bir çıkar ilişkisinden daha fazla olduğunun göstergesidir. Gerçekten de, rasyonel aktör modeline göre, bir aktörün isteyerek kendi güvensizliğini arttırma riski almasının rasyonel bir açıklamasını bulmak olası değildir. Bu noktada güvenin manevi boyutu devreye girer. Aktörler ancak diğer tarafın güvenlerine ihanet etmeyeceklerine inanırlarsa, kendilerini daha kırılğan bir duruma sokarlar.

Diğerini güvenilir bulmak: Güvenin gelişebilmesi için, aktörler birbirlerini inanılır bulmalıdırlar. Eğer taraflar belirli kültürel değerleri ya da aynı vatandaşlığı paylaşıyorlarsa,

⁵⁶ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.230.

⁵⁷ Ibid., s.233.

⁵⁸ Ibid., s.234.

⁵⁹ Ibid., s.240.

bu değerler ve politik kimlik dolayısıyla bir tür inanılabilirlik geliştirilebilir. Ancak, dünya siyasetinde güvenlik ikilemlerinin, birbirlerine karşı korku besleyen gruplar arasında çıkması güvenin inşa edilmesini zorlaştırır. Bireylerin ve grupların hangi değerleri benimseyerek hiç tanımadıkları ve güvensizlik hissettikleri bireylerle güven inşa edebileceği sorusu Booth ve Wheeler’ın güvenlik ikilemi kavramsallaştırmasının doğurduğu sorulardan biridir.

Empati geliştirmek: Eğer güvenlik ikilemleri toplumlararası bir ortak kimliğin oluşturulması ile aşılacaksa, empati bu kimliğin oluşması için hayati bir önem taşır. Booth ve Wheeler, Lauren Wispe’nin empati tanımından esinlenerek, “empati duyan kişi diğerlerinin umutları ve korkularını içselleştirerek bu duyguları olabildiğince anlamaya çalışır” demişlerdir.⁶⁰ Bu, en basit tabiriyle, bir aktörün kendisini diğerinin yerine koymasıdır. Empati duygusunu geliştiren karar-alıcılar ve diğer bireyler, diğerlerinin korkularını ve bu korkuların oluşmasında kendi rollerinin önemini kavrayarak, karanlığa adım atma konusunda daha cesur davranabilirler. Ayrıca empati, gruplar arasında bağlar oluşması hususunda da yararlıdır. Booth ve Wheeler, bu sosyal bağı, “ortak kimlik ve karşılıklı olumlu düşüncelerle tanımlanan politik bir ilişki” olarak ortaya koymuştur.⁶¹

Booth ve Wheeler’ın güvenlik ikilemini kökünden değiştirmesiyle Uİ güvenlik çalışmalarına bir güvenlik politikası olarak giren güven, bu dört karakteristik özellik ile tanımlanabilir. Makalenin son kısmında, Booth ve Wheeler’ın güven ile güvenlik ikilemini aşma girişiminin bir örneği olarak incelediği 1993 Oslo Barış Süreci’dir.

Oslo Barış Süreci

Güvenlik ikilemini güven oluşturarak aşmak ampirik olarak nasıl çalışılabilir? Booth ve Wheeler, güven-merkezli mantığın nasıl çalıştığını örneklendirmek için hem başarılı hem de başarısız sayılabilecek bir güven inşa etme girişimi olan Oslo Barış Görüşmeleri’ni seçmişlerdir. Bu seçim ile hem güven kavramının temel özelliklerini bir örnek üzerinden göstermişler, hem Uİ öğrencilerine bu kavramın nasıl çalışılabileceğinin bir örneğini sunmuşlardır. Bunların yanında, şiddetin tarihinin eski ve güçlü olduğu durumlarda dahi güvenin gerçekçi bir seçenek olduğu gösterilirken, bu seçeneğin kırılabilirliğini ve güvenin toplumlar düzeyine yansıtılamadığı zaman başarısızlığın geldiği anlatılmıştır. Booth ve Wheeler, bu örneği incelerken, Oslo Görüşmeleri’nin politik analizini yapan yayınların yanında, sürecin içinde aktif olarak bulunmuş veya sürecin kendisini derin görüşmelerle anlamaya çalışan çalışmaları kullanmışlardır.⁶² Bu çalışmalar ile Booth ve Wheeler, süreçteki tarafların nasıl karanlığa adım attıklarını, bireylerin süreçteki önemini, empati geliştirme girişimleri hakkında bilgi edinmişlerdir.

Karanlığa Adım Atmak: 1993’te Oslo Görüşmeleri’nin başlamasındaki en temel etken, her iki taraftan, ancak özellikle İsrail tarafından bireylerin karanlığa adım atarak, Fi-

⁶⁰ Ibid., s.237.

⁶¹ Ibid., s.238.

⁶² Şimon Peres, *Battling For Peace: A Memoir*, New York, Random House, 1995; Jane Curbin, *Gaza First: The Secret Norway Channel to Peace Between Israel and the PLO*, Londra, Bloomsbury, 1994; Uri Savir, *The Process: 1100 Days that Changed the Middle East*, New York, Random House, 1998.

listin Yönetimi ile bir barış süreci başlatmak hususunda iletişime geçmeleridir. Bu bireyler İsrail'den devlet kadrolarında da çalışan iki akademisyen Yair Hirschfeld ve Ron Pundik, Filistin'den Hazine Bakanı Abu Ala ve Norveç'ten Terje Larsen ve Mona Juul'dur.⁶³ Bu ilk iletişim, büyük bir gizlilik içinde gerçekleştirilmiş ve hatta daha sonra görüşmelerde anahtar rol oynayacak, ancak yine de Filistin'e olan şüpheli yaklaşımını uzun süre terk etmeyecek olan Şimon Peres'e bile bilgi verilmemiştir.⁶⁴ Böylece bu bireyler, kendi kariyerlerini de tehlikeye sokarak ve "düşman"a zayıf görünme riskini göze alarak karanlığa bir adım atmışlardır.

Kırılmalı Arttırmak: Oslo Görüşmeleri'nde iki taraf da diğerine karşı kırılmalı arttırmayı ciddi biçimde arttırmıştır. İsrail açısından bakıldığında, bu sadece İşgal Altındaki Topraklar'ın güvenliğinin silahlı bir Filistin gücüne bırakılması değil, her iki taraf için de ulusal kimliklerinin bir parçası haline gelen toprakların paylaşılması anlamına gelmektedir.⁶⁵ Böylece taraflar, çıkarlarının öngörülemez şartlarda bile diğer tarafça korunacağına olan inancını ortaya koymuştur.

Değerini İnandır Bulmak: On yıllardır süren düşmanlık ve karşılıklı şüphe ve güvensizlik düşünüldüğünde, Oslo Görüşmelerinde bir tarafın değerini barışa ulaşma niyetinin gerçek olduğuna inandırması çok zordu. Ancak İsraililer, şiddeti bitireceği konusunda Filistin'i; Filistinliler de İşgal Altındaki Toprakların Statüsü ve Filistinlilerin geri dönüşü konusunda İsrail'i inandırıcı bularak bir güven örneği vermişlerdir.⁶⁶

Empati geliştirmek: Oslo Görüşmeleri gösteriyor ki tarafların birbirlerini düşman olarak gördükleri bir ortamda dahi empati geliştirilmesi mümkündür. Abu Ala, "düşman ile masaya oturmak" fikrinin nasıl yavaş yavaş kafasından silindiğini, hatta Savir ile resmi görüşmeler dışında ormanda yaptıkları uzun yürüyüşlerde nasıl karşılıklı bir anlayış geliştirdiklerini açıkça belirtmiştir.⁶⁷ Bu görüşmelerin Norveç heyetinin girişimiyle organize edildiği üçüncü partilerin güven oluşturmadaki rolü açısından önemlidir.

Oslo Görüşmeleri, Booth ve Wheeler için, derin bir düşmanlığın ve şiddet tarihesinin bulunduğu ortamlarda bile güvenin inşa edilebileceğinin göstergesidir. Ancak, her iki taraftan yükselen milliyetçi grupların baskısı ve sonrasında İzak Rabin suikasti, İsrail ve Filistin karar vericileri arasındaki güvenin toplumlar katına ulaşmasını engellemiş ve bu güvenlik ikilemi aşılamamıştır.⁶⁸ Bu kısa tartışma temel alınarak şu noktaların altı çizilmiştir. Öncelikle, Booth ve Wheeler'ın güvenlik ikilemini yeniden düşünmesiyle güvenlik tartışmalarına giren güven kavramı, üzerinde düşünülmesi ve gözardı edilmemesi gereken bir kavramdır. En zor koşullarda bile güven oluşturulabiliyorsa, dünya siyasetindeki değişik güvenlik ikilemlerinin aşılmasında güvenin rolü Uİ öğrencilerinin önünde bir sorudur. İkinci önemli nokta ise, karar-alıcılar arasındaki güvenin toplumlar düzeyine yansıtılma-

⁶³ Curbin, *Gaza First*, s.8-42.

⁶⁴ Peres, *Battling For Peace*, s.285.

⁶⁵ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.248.

⁶⁶ Savir, *The Process*, s.64-85.

⁶⁷ Corbin, *Gaza First*, s.82; Savir, *The Process*, s.19.

⁶⁸ Booth ve Wheeler, *The Security Dilemma*, s.249-251.

sıdır. Aksi takdirde, güvenlik ikilemleri yeniden doğar ve karar-alıcılar arasındaki güven, karar-alıcıların değişmesiyle yeniden ortaya çıkabilir. Son olarak, güven inşa etmek, risk almayı bilen bireylerin çabasıyla mümkündür. Bu anlamda, Uİ öğrencileri aktörlerin fikir ve eylemlerini genel-geçer biçimde şekillendiren yapıların yanında, bireylerin geliştirici ve geliştirici rollerini (*agency*) de çalışmaldırlar. Booth ve Wheeler’ın yeni güvenlik ikilemi kavramı bu çalışmaların önünü açabilir.

Sonuç

Bu makale “güvenlik ikilemi”ni farklı güvenlik fikir ve eylemlerinin karşılaştırmalı irdelemesini sağlayan bir kavram olarak üç aşamada incelemiştir. Birinci aşama, kavramın oluşturulduğu, Soğuk Savaş dönemi güvenlik anlayışına realist kuramın egemen olduğu dönemdir. Bu dönem, eksikliklerine rağmen, dünya siyasetindeki karar-alıcıların kendi eylemlerinin diğerlerine olan etkilerini düşünmeye teşvik etmiş olması bakımından önemlidir. İkinci dönem, hem dünya siyasetinde hem de Uİ güvenlik anlayışında olan değişimler sonucunda, güvenlik ikilemi kavramının da geliştiği dönemdir. Kavram devlet-merkezci anlayışın dışına çıkarılmış ve kimlik gibi kavramlarla beslenmiş, ancak, kavramın kendisi ve temel varsayımları çok az sorgulanmıştır. Üçüncü dönem, güvenlik ikileminin Booth ve Wheeler tarafından temelden değiştirildiği dönemdir. Bu değişiklikle, “güvensizlik mantıkları” ve “güven” kavramsallaştırmaya entegre edilmiştir. Özellikle, disiplinde şu ana kadar son derece seyrek olarak çalışılan “güven” kavramı, bu yeniden düşünme sayesinde, Uİ gündeminde yer bulabilir.

Güvenlik ikilemi kavramının yeniden düşünülmesi ile, güvenlik çalışmalarında farklı güvenlik anlayışları ve eylemleri kuramsal düşünüşe eklenmiş; “korku” ve “düzen” gibi kavramları sorunsallaştırılmış; ve disiplinde çok az incelenen “güven” kavramı tartışılmıştır.. Güvenlik siyasetinin çoğulcuğu disipline de yansıtılabilir. Öte yandan, kavramın farklı güvensizlik durumlarına nasıl uygulanacağı, “güven”in uygulamada nasıl görüleceği, güven ile bir ortak kimlik yaratmanın kuramsal ve ampirik olarak nasıl çalışılacağı gibi sorular cevaplanmayı beklemektedir. Ayrıca, Booth ve Wheeler’ın kavramsallaştırması önemli eksiklikler de barındırmaktadır. Örneğin, devletlerarasında tanımlanan güvensizlik mantıklarının devlet-dışı seviyede nasıl uygulanacağı, dünya politikasındaki belirsizliğin farklı kaynaklarının neler olabileceği gibi sorular cevapsız bırakılmıştır. Dolayısıyla Booth ve Wheeler’ın yeni güvenlik ikilemi bir son değil başlangıç noktası olarak görülmelidir.

Kaynakça

- Adler, Emanuel ve Michael Barnett, "A Framework for the Study of Security Communities", Emanuel Adler ve Michael Barnett (der.), *Security Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998, s.29-65.
- Adler, Emanuel ve Michael Barnett, "Governing Anarchy: A Research Agenda for the Study of Security Communities", *Ethics and International Affairs*, Cilt 10, 1996, s.63-98.
- Alekseev, Mikhail, *Immigration Phobia and Security Dilemma*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.
- Booth, Ken ve Nicholas J. Wheeler, *The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics*, Hampshire, Palgrave and Macmillan, 2008.
- Booth, Ken, "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, Cilt 17, 1991, s.313-326.
- Booth, Ken, *Strategy and Ethnocentrism*, New York, Holmes and Meier, 1979.
- Brennan, Geoffrey, *Democratic Trust: A Rational Choice Theory View*, University of Exeter Rusel Working Papers, No 29, 1997.
- Bull, Hedley, *The Anarchical Society*, Londra, Macmillan, 1979.
- Butterfield, Herbert, *History and Human Relations*, Londra, Collins, 1951.
- Buzan, Barry People, *States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Londra, Harvester Wheatsheaf, 1991, ikinci baskı.
- Buzan, Barry, "The English School: An Underexploited Resource in IR", *Review of International Studies*, Cilt 27, 2001, s.471-488.
- Cerny, Philip, "The New Security Dilemma: Divisibility, Defection and Disorder in the Global Era", *Review of International Studies*, Cilt 26, No 4, 2001, s.623-646.
- Crepaz, Markus M.L., *Trust Beyond Borders*, Ann Arbor, University of Michigan Press, 2007.
- Curbin, Jane, *Gaza First: The Secret Norway Channel to Peace Between Israel and the PLO*, Londra, Bloomsbery, 1994.
- Dees, Richard H., *Trust and Toleration*, Londra, Routledge, 2004.
- Deutch, Morton, "Trust and Suspicion", *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 2, No 4, 1958, s.265-279.
- Dunne, Tim ve Brain C. Schmidt, "Realism", John Baylis ve Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
- Fukuyama, Francis, *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, New York, The Free Press, 1995.
- Griffiths, Martin ve Terry O'Callaghan, *International Relations: The Key Concepts*, Londra, Routledge, 2002.
- Hardin, Russell, *Trust and Trustworthiness*, New York, Russell Sage Foundation, 2002.
- Harvey, Frank P., "The Homeland Security Dilemma: Imagination, Failure, and the Escalating Costs Perfecting Security", *Canadian Journal of Political Science*, Cilt 40, No 2, 2007, s.283-316.
- Herz, John H., "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics*, Cilt 2, 1950, s.157-180.
- Herz, John H., *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities*, Chicago, University of Chicago Press, 1951.
- Hoffmann, Aaron, *Building Trust: Overcoming Suspicion in International Relations*, New York, State University of New York Press, 2006.
- Hollis, Martin, *Trust Within Reason*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998.
- Hollis, Martin ve Steve Smith, *Explaining and Understanding International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990.
- Jervis, Robert, "Cooperation under the Security Dilemma", *World Politics*, Cilt 30, No 2, 1978, s.167-214.
- Job, Brain, *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*, Boulder, Lynne Rienner, 1992.
- Kanouse, David E. ve William M. Weist, "Some Factors Affecting Choice in the Prisoner's Dilemma", *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 11, No 2, 1967, s.206-213.

- Kaufman, Stuart, “An International Theory of Inter-Ethnic War”, *Review of International Studies*, Cilt 22, 1996, s.149-171.
- Kohn, Marek, *Trust: Self-Interest and the Common Good*, Londra, Oxford, 2008.
- Krause, Keith ve Michael C. Williams (der.), *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, Londra, University of Minnesota Press, 1997.
- Kydd, Andrew, *Trust and Mistrust in International Relations*, Princeton, Princeton University Press, 2005.
- Lewis, David J. ve Andrew Weigert, “Trust as a Social Reality”, *Social Forces*, Cilt 3, No 4, 1985, s.967-985.
- Lindley, Dan, “Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus”, *International Studies Perspectives*, Cilt 8, 2007, s.224-241.
- Massari, Nizar, “The State and Dilemmas of Security”, *Security Dialogue*, Cilt 33, 2002, s.415-427.
- Mearsheimer, John, “Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War”, *International Security*, Cilt 15, No 1, 1990, s.5-56.
- Mearsheimer, John, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York, Norton, 2001.
- Mitzen, Jennifer, “Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma”, *European Journal of International Relations*, Cilt 12, No 3, 2006, s.341-370.
- Peres, Shimon, *Battling For Peace: A Memoir*, New York, Random House, 1995.
- Posen, Barry, “The Security Dilemma and Ethnic Conflict”, *Survival*, Cilt 35, No 1, 1993, s.27-47.
- Roe, Paul, “Former Yugoslavia: The Security Dilemma that Never Was”, *European Journal of International Relations*, Cilt 6, No 3, 2000, s.373-393.
- Roe, Paul, *Societal Security Dilemma*, London, Routledge, 2005.
- Rose, William, “The Security Dilemma and Ethnic Conflict: Some New Hypothesis”, *Security Studies*, Cilt 9, No 4, 2000, s.1-51.
- Savir, Uri, *The Process: 1100 Days that Changed the Middle East*, New York, Random House, 1998.
- Smith, Steve, “Mature Anarchy, Strong States and Security”, *Arms Control*, Cilt 2, 1991, s.325-339.
- Snyder, Jack, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, *World Politics*, Cilt 36, No 4, 1984, s.461-495.
- Soraka, Stuart, Keith Banting ve Richard Johnston, “Ethnicity, Trust and Welfare State”, F. Key ve R. Johnston (der.), *Diversity, Social Capital, and the Welfare State*, Vancouver, University of British Columbia Press, 2002, s.279-303.
- Sorensen, Georg, “After the Security Dilemma: The Challenges of Insecurity in Weak States and the Dilemma of Liberal Values”, *Security Dialogue*, Cilt 38, No 3, 2007, s.357-378.
- Suh, J.J. *Producing Security Dilemma out of Uncertainty: The North Korea Nuclear Crisis*, Mario Einaudi Center for International Studies Working Paper Series, No 8-06, 2006.
- Uslaner, Eric M., *The Moral Foundations of Trust*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
- Viotti, Paul R. ve Mark V. Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism and Globalism*, Londra, Collier Macmillan, 1987.
- Waever, Ole, “The Societal Society”, Barry Buzan, Ole Waever, Morten Kelstrup ve Pierre Lemaitre (der.), *Identity, Migration and New Security Agenda in Europe*, London, Pinter, 1993, s.17-40.
- Wallace, Donnel ve Paul Rothaus, “Communication, Group Loyalty and Trust in the Prisoner Dilemma Game”, *The Journal of Conflict Resolution*, Cilt 13, No 3, 1969, s.370-380.
- Walt, Stephen, “Commentary: Is There a Logic of the West?”, *World Policy Journal*, Cilt 11, 1994, s.117-120.
- Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Wheeler, Nicholas, “Pluralist and Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 21, 1992, s.463-489.

Summary

The article discusses the conceptual development of “security dilemma” by looking at the key works about the concept in three periods. In the first period, the concept was formulated by Herz and Butterfield as a process in which actor tries to increase security for itself in relation to another actor, and thereby, causes more insecurity all around. In the second period, tied up with emerging new security issues such as civil wars and, in parallel, the broadened understanding of security in the discipline, the security dilemma was enriched by new ideas. However, none of these studies problematized the main assumptions and the formulation of security dilemma. The concept was again accepted as a type of action-reaction dynamic whose consequences are inherently negative.

In the third period, Ken Booth and Nick Wheeler have re-thought the concept and re-formulated it by introducing three “logics of insecurity”, the logics which offers ideas and policies to deal with insecurity. The first one is “fatalist logic”. Fatalist logic foresees that when an actor faces insecurity in relation to another under the condition of uncertainty, it should prepare itself for the worst by adopting policies whose objective is to increase security just for the actor itself. The second “mitigator logic” argues that insecurity can be ameliorated if actors choose to cooperate in order to break the vicious cycle of security competition and war. According to the third logic, transcender logic, security dilemmas occur due to lack of trust in world politics. Although lack of trust between decision-makers can be dealt with through the construction of shared norms and values, as mitigator logic assumes, the failure of nestling trust into inter-societal relations can result in the re-generation of insecurity, and therefore in the security dilemma.

Booth and Wheeler re-conceptualized the security dilemma in a way which indicates that security dilemmas are not mechanistic processes with pre-determined results. Instead, they are opportunities to re-think what security is and how to pursue it. This new security dilemma offers a new framework of analysis for the students of security studies to analyze the different approaches to security in a comparative way. In addition, the introduction of trust into security studies through the security dilemma creates new opportunities and challenges for scholars when thinking such an elusive concept in IR.